МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

РАСЧОТНОВ ЄВГЕНІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 343.123.3

ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Київ–2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Галаган Володимир Іванович,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
професор кафедри галузевих правових наук факультету правничих наук

Офіційні опоненти:
доктор юридичних наук, професор
Татаров Олег Юрійович,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін

кандидат юридичних наук
Наливайко Євгеній Олександрович,
Національна академія прокуратури України,
доцент кафедри нагляду за додержанням законів
при проведенні досудового розслідування

Захист відбудеться «___» березня 2016 р. о 14 год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «___» лютого 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради Д.О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проголошення незалежності України стимулювало активне становлення правової держави, удосконалення законодавства, зокрема кримінального процесуального, результатом чого стало набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України, прийнятим на зміну КПК, що діяв у державі ще з 1961 року.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду для того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини. Належно організована професійна діяльність слідчого та прокурора має забезпечити виконання цього завдання. Водночас унаслідок низки об'єктивних обставин, передбачених статтею 280 КПК України, слідчі не завжди можуть закінчити розслідування в установлені законом строки. Для заощадження процесуальних строків у кримінальному провадженні діє інститут зупинення досудового розслідування.

Статистичні дані щодо застосування норм зазначеного інституту виявили тенденцію до збільшення кількості випадків зупинення досудового розслідування за відповідними показниками порівняно з минулими роками. Так, відповідно до офіційної статистики Головного слідчого управління МВС України, 2013 року за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України досудове розслідування було зупинено у 329 кримінальних провадженнях, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України – 8102, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України – 111. Уже 2014 року за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України досудове розслідування було зупинено в 434 кримінальних провадженнях, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України – 5809, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України – 201. За 2015 рік за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України досудове розслідування було зупинено у 379 кримінальних провадженнях, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України – 6721, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України – 161.

Загальні проблеми зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні у своїх працях розглядали процесуалісти та криміналісти, зокрема: В.П. Бахін, Ю.М. Грошевий, П.С. Елькінд, М.В. Жогін, Б.М. Коврижних, Л.М. Лобойко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.В. Назаров, В.Т. Нор, З.Д. Смітієнко, М.С. Строгович, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, М.А. Чельцов, О.О. Чувільов, В.П. Шибіко та ін.

Значний внесок у дослідження інституту зупинення досудового розслідування зробили радянські й українські науковці, серед яких Б.Г. Алімджанов, Ю.Ф. Бердичевський, В.М. Биков, В.Є. Гущев, А.Я. Дубинський, М.В. Клюкова, Г.К. Кожевніков, С.М. Кургинян, В.Д. Ломовський, І.А. Малютін, М.А. Матющенко, А.І. Новіков, Л.М. Рєпкін, К.Д. Шатило, В.В. Шимановський, М.А. Якубович.

Проблемам зупинення та відновлення досудового розслідування присвятили свої роботи російські вчені Е.Ф. Закірова, М.В. Корольов, А.В. Кочетова, О.М. Попов, О.К. Черкасова, А.С. Шагінян та ін. Упродовж останніх років деякі питання зупинення досудового розслідування розглядали Д.М. Аніщенко,

А.В. Дунаєва, І.І. Йовенко, І.С. Кривонос, К.Г. Марченко, Є.О. Наливайко, В.В. Топчій та ін.

Однак дослідження норм інституту зупинення досудового розслідування за КПК України 2012 року ще не було предметом комплексного наукового дослідження. Порівняно з КПК 1960 року, у чинному КПК України зміст цього інституту змінено, доповнено підставами зупинення досудового розслідування, що раніше не були передбачені КПК, останні з яких внесено 7 жовтня 2014 року. Зазначене свідчить, що досліджуваний інститут не дістав остаточного процесуального оформлення. Нагальним є визначення необхідності зупинення досудового розслідування у зв'язку із психічною хворобою підозрюваного, слідчих (розшукових) дій, які можуть проводити в межах зупиненого досудового розслідування, розширення підстав його зупинення, доцільності наявності окремої статті, що регламентує розшук підозрюваного, і нинішньої конструкції глави 23 КПК України тощо.

Окреслені обставини у своїй сукупності свідчать про актуальність проблеми та зумовили вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008; Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209-р; Пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень МВС України, що потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 року № 347; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 року № 14-10; Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки та планів науково-дослідних робіт Національної академії внутрішніх справ. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 грудня 2012 року (протокол № 35), зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1357, 2012 рік).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є розроблення науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Для досягнення зазначеної мети було визначено такі *задачі:*

– окреслити генезу інституту зупинення досудового розслідування;

– схарактеризувати зміст інституту зупинення досудового розслідування;

– визначити умови зупинення досудового розслідування;

– розкрити особливості зупинення досудового розслідування в разі, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні;

– сформулювати особливості зупинення досудового розслідування за умов, якщо підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;

– установити особливості зупинення досудового розслідування, якщо слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, а також якщо наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва;

– виокремити слідчі (розшукові) дії, які може бути проведено у кримінальному провадженні після зупинення досудового розслідування;

– з'ясувати підстави та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування;

– розробити пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законодавства в контексті питань, що розглянуті в роботі.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають, розвиваються і припиняються у кримінальному провадженні у зв'язку із зупиненням досудового розслідування.

Предмет дослідження – зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач і досягнення мети було застосовано комплекс методів, що становить оптимальне поєднання елементів емпіричного пізнання й аналізу отриманих даних. Використано систему загальнонаукових і спеціальних методів, що ґрунтуються на теорії пізнання соціально-правових явищ, спрямовані на отримання об'єктивних та достовірних результатів. За допомогою *історично-правового методу* визначено потреби практики та передумови закріплення інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні (підрозділи 1.1, 3.3). *Формально-юридичний метод* використано для порівняння норм КПК 1960 року та чинного КПК України з питань зупинення досудового розслідування, обґрунтування висновків і пропозицій щодо їх доповнення чи уточнення (підрозділи 1.1–1.3, 2.1, 3.3). *Порівняльно-правовий метод* надав можливість зіставити норми кримінального процесуального законодавства України й окремих зарубіжних країн (РФ, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Вірменія, Республіки Казахстан, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан) щодо структури та сутності зупинення й відновлення досудового розслідування, а також унормування цього інституту у кримінальному провадженні (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2, 3.3). За допомогою *методу термінологічного аналізу* було вивчено терміни, розроблено й уточнено зміст та обсяг понять, їх становлення і субординацію, місце в понятійному апараті теорії, на базі якої здійснено дослідження (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.3). *Логіко-семантичний метод* і *метод аналізу* словникових визначень забезпечили поглиблене опрацювання понятійного апарату дослідження та з'ясування значень термінів, а саме: «умова», «приватний», «окремий», «хвороба», «важкий», «медична документація», «дублікат» (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 3.1, 3.3). *Соціально-юридичний* і *статистичний методи* використано для опитування слідчих ОВС України за спеціально розробленою анкетою в контексті предмета дослідження й узагальнення результатів (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування 206 слідчих ОВС м. Києва, Донецької, Луганської, Житомирської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Волинської, Вінницької, Харківської областей та Автономної Республіки Крим, проведеного впродовж 2013–2014 років, статистичні дані Головного слідчого управління МВС України за 2013–2015 роки. Крім цього, використано особистий досвід роботи дисертанта на посаді слідчого відділу розслідування економічних злочинів Ялтинського міського управління Головного управління МВС України в Автономній Республіці Крим.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших в Україні досліджень, у якому викладено проблемні питання інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. У роботі сформульовано й обґрунтовано низку положень та висновків, що мають значення як для теорії кримінального процесу, так і для діяльності слідчих підрозділів, прокуратури й суду, зокрема:

вперше:

– доведено, що зупинення досудового розслідування на підставі наявності психічного захворювання в підозрюваного (пункт 1 частини 1 статті 280 КПК України) є необґрунтованим. Зупинення досудового розслідування за цією підставою є законним лише у зв'язку із соматичною хворобою підозрюваного;

– обґрунтовано, що зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України можна здійснювати на підставі запиту до іншої держави про міжнародну правову допомогу (відповідно до процесуальних дій, передбачених статтею 542 КПК України), з моменту направлення його органом досудового розслідування до вповноваженого (центрального) органу України. Визначено умови прийняття зазначеного процесуального рішення;

– аргументовано необхідність доповнення частини 1 статті 280 КПК України пунктом 4 такого змісту: «виключні обставини перешкоджають закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше доцільне об'єктивне процесуальне рішення», у зв'язку з відсутністю у КПК України норми, відповідно до якої слідчий, прокурор можуть прийняти рішення у провадженні за відсутності підозрюваного з інших об'єктивних, не передбачених частиною 1 статті 280 КПК України обставин;

– умотивовано необхідність виключення статті 281 КПК України «Розшук підозрюваного» та викладення глави 23 КПК України в новій редакції: стаття 280 КПК України «Підстави зупинення досудового розслідування», стаття 281 КПК України «Умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування», стаття 282 КПК України «Відновлення досудового розслідування» зі змістом, що цілком відповідає їх назвам;

удосконалено:

– дефініцію поняття «зупинення досудового розслідування», що передбачає основане на визначених у законі підставах, обґрунтоване процесуальне рішення прокурора або слідчого за погодженням із прокурором, що зупиняє перебіг процесуальних строків і проведення окремих слідчих (розшукових) дій, за умов ужиття всіх можливих процесуальних і непроцесуальних заходів задля усунення наявних обставин, що перешкоджають закінченню розслідування;

– процесуальний порядок повідомлення особі про підозру як загальної умови зупинення досудового розслідування, відповідно до якого повідомлення про підозру слід вручати безпосередньо підозрюваному з виключенням регламентації вручення його у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень;

– поняття «слідчі (розшукові) дії» як дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів, перевірку вже отриманих доказів, а також установлення відомостей, що мають значення для виконання завдань кримінального провадження;

– регламентацію пред'явлення особи для впізнання, зокрема виключення з частини 6 статті 228 КПК України речення «Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явлення особи для впізнання». Цю слідчу (розшукову) дію може бути проведено в межах зупиненого досудового розслідування;

дістало подальший розвиток:

– наукова періодизація історичного розвитку інституту зупинення досудового розслідування, що починається з норм Новгородської судної грамоти 1471 року, і закінчується регламентацією досліджуваного інституту за КПК України 2012 року;

– перелік і поняття процесуальних умов зупинення досудового розслідування, розподіл їх на загальні й окремі;

– розуміння поняття «тяжка хвороба» як оцінного, що використовується лише в розмовному стилі мовлення та не відповідає вимогам використання термінів в офіційно-діловому стилі мовлення;

– визначення поняття «розшук підозрюваного», яке пропонують розуміти як діяльність слідчого, прокурора, оперативних підрозділів і компетентних осіб правоохоронних органів, спрямовану на встановлення місцезнаходження підозрюваного з метою притягнення до кримінальної відповідальності, якщо є підстави вважати, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та/або його місцезнаходження невідоме.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано й аргументовано теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, які може бути використано у:

– *законотворчій діяльності* – під час внесення змін і доповнень до чинного КПК України (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 20 липня 2015 року № 04–18/12–1733);

– *правозастосовній діяльності* – під час розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій з питань зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні (акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 23 червня 2015 року);

– *навчальному процесі* – для підготовки лекцій, семінарів і практичних занять, організації самостійної та індивідуальної роботи з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Кримінальне процесуальне право» (акт впровадження Національного університету Державної податкової служби України від 3 жовтня 2014 року, акт впровадження Національного університету «Києво-Могилянська академія» від 8 жовтня 2014 року, акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 3 червня 2015 року).

Апробація результатів дисертації. Головні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, оприлюднено на науково-практичних конференціях і круглих столах: «Досудове розслідування у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи» (м. Київ, 26 грудня 2012 року); «Актуальні питання кодифікації законодавства України інституту законодавства Верховної Ради України» (м. Київ, 4 червня 2013 року); «Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим кримінальним процесуальним кодексом України» (м. Київ, 5 липня 2013 року); «Сучасні проблеми теорії і практики кримінального та кримінального процесуального права України» (м. Київ, 27 січня 2014 року); «Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти» (м. Київ, 27 грудня 2014 року).

Публікації. Головні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, відображено в десяти друкованих працях, серед яких п’ять наукових статей у юридичних фахових виданнях, із них одна стаття – у зарубіжному виданні, та п’ять тез доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (264 найменування на 31 сторінці) і двох додатків на 14 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 237 сторінок, із яких обсяг основного змісту роботи – 191 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; визначено зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами; з’ясовано мету, задачі, об’єкт і предмет дослідження, розкрито методологічні засади дослідження; висвітлено наукову новизну одержаних результатів та їх теоретичне і практичне значення; наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Методологічні проблеми інституту зупинення досудового розслідування» містить три підрозділи та присвячений аналізу генези, змісту й умов зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

У *підрозділі 1.1. «Генеза інституту зупинення досудового розслідування»* розглянуто передумови виникнення, безпосередньо появу та подальший розвиток норм права, що формували інститут зупинення досудового розслідування на різних історичних етапах еволюції кримінального процесуального законодавства.

Поняття «зупинення досудового розслідування» у кримінальному процесуальному праві виникло значно пізніше за писані норми вітчизняного законодавства, що дійшли до нас лише з X століття. Спочатку це поняття в загальному його розумінні не використовували, ішлося про «відкладення судового розгляду справи». Саме «відкладення» передувало поняттю «зупинення», про що свідчать положення деяких історичних пам’яток, зокрема, статті 10 Новгородської судної грамоти 1471 року, статті 28 Судебника великого князя Івана IV 1550 року, статей 118 та 149 глави X «О суде» Соборного уложення 1649 року.

Уперше поняття «зупинення» використано в Статуті кримінального судочинства 1864 року. Однак норми, що регламентували питання зупинення та

відновлення попереднього слідства, незважаючи на те що деякі з них дійшли й до нашого часу, за своїм змістом були дещо суперечливими та пов'язані з прийняттям рішення про закриття кримінальної справи. В Інструкції для народних слідчих 1919-го та 1921 років, КПК 1922-го та 1927 років норми інституту зупинення досудового розслідування вдосконалено не було. Вони дозволяли зупиняти провадження то слідчому, то суду чи прокуророві, звужували підстави зупинення, а потім знову їх розширювали. Лише з прийняттям КПК 1960 року норми зупинення досудового розслідування було виокремлено у главі 19 «Зупинення попереднього слідства». Підстави зупинення досудового слідства було розширено, посилено гарантії прав учасників, інтересів яких стосується це рішення. Самостійність цих підстав збережено й у КПК України 2012 року. Однак з його прийняттям підстави зупинення досудового розслідування знову змінено, зокрема, виникає право на проведення слідчих (розшукових) дій у межах зупиненого розслідування. Водночас норми інституту зупинення досудового розслідування в чинному КПК України також потребують належного унормування, деталізації та гармонізації з іншими нормами процесуального закону, тобто подальшого дослідження й удосконалення.

У *підрозділі 1.2. «Зміст інституту зупинення досудового розслідування»* аргументовано, що норми глави 23 КПК України у своїй сукупності є самостійним кримінально-процесуальним інститутом у системі кримінального процесуального права. Здійснено порівняльний аналіз підстав зупинення досудового розслідування за статтею 280 КПК України та статтею 206 КПК 1960 року. Висвітлено проблемні питання, що потребують вирішення під час дослідження. Окреслено зміст інституту зупинення досудового розслідування.

Оскільки визначення поняття «зупинення досудового розслідування», запропоновані, зокрема, А.Я. Дубинським, Л.М. Рєпкіним, І.А. Малютіним, не враховують усіх процесів, що відбуваються під час зупинення досудового розслідування, запропоновано нове його визначення. Так, зупинення досудового розслідування – це основане на визначених у законі підставах, обґрунтоване процесуальне рішення прокурора або слідчого за погодженням із прокурором, що зупиняє перебіг процесуальних строків і проведення окремих слідчих (розшукових) дій, за умов ужиття всіх можливих процесуальних і непроцесуальних заходів задля усунення наявних обставин, що перешкоджають закінченню розслідування.

Діяння підозрюваного, які тимчасово перешкоджають закінченню досудового розслідування, розглянуто як пасивні й активні. Зауважено, що протиправні діяння підозрюваного не мають визначати й формувати напрями діяльності держави з протидії злочинності, а норми КПК України й, зокрема, інституту зупинення досудового розслідування мають регламентувати діяльність слідчого, прокурора так, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, відповідав у міру своєї вини.

У *підрозділі 1.3. «Процесуальні умови зупинення досудового розслідування»* аргументовано, що, попри те що в чинному КПК України та сучасній спеціальній літературі умови зупинення не поділяють на певні категорії, слід виокремити з-поміж них загальні й окремі. Загальними умовами є такі:

– особі повідомлено про підозру або складено щодо неї таке повідомлення;

– доведено факт учинення кримінального правопорушення підозрюваним;

– виконано всі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе до прийняття рішення про зупинення досудового розслідування;

– ужито заходів для збереження доказів у кримінальному провадженні.

Окремими є такі умови:

1) у разі прийняття рішення за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України:

– отримано відповідну документальну інформацію щодо захворювання підозрюваного;

– захворювання підозрюваного та його хворобливий стан є таким, що тимчасово перешкоджає проводити за його участю процесуальні дії, у зв'язку з чим неможливо прийняти остаточне рішення у кримінальному провадженні;

– захворювання підозрюваного виключає можливість звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

2) у разі прийняття рішення за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України:

– підозрюваний зник від органів досудового розслідування, а його місцезнаходження невідоме;

– оголошення розшуку підозрюваного;

– виконано всі необхідні слідчі (розшукові) дії для встановлення місцезнаходження підозрюваного;

3) у разі прийняття рішення за пунктом 2^1 частини 1 статті 280 КПК України:

– наявність у кримінальному провадженні ухвали слідчого судді щодо відмови в задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

– відсутність нових даних, що підтверджують переховування підозрюваного від органів досудового розслідування поза межами України;

4) у разі прийняття рішення за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України:

– матеріали кримінального провадження містять запит про міжнародну правову допомогу й документи, що до нього додають.

Обґрунтовано, що вручення повідомлення особі про підозру в загальний спосіб для вручення повідомлень (не особі, яка вчинила злочин) є порушенням прав як підозрюваного, так й інших осіб, а також є ненадійним засобом вручення важливих документів.

Розділ 2 «Підстави та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування» присвячений розгляду сутності кожної підстави зупинення досудового розслідування, що визначені частиною 1 статті 280 КПК України.

У *підрозділі 2.1. «Зупинення досудового розслідування, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні»* зазначено, що законодавець передбачає дві умови щодо хвороби: вона має бути тяжкою, а також перешкоджати підозрюваному брати участь у кримінальному провадженні. Автор доводить, що значущою є лише друга умова, оскільки, якщо хвороба перешкоджає участі у кримінальному провадженні, її автоматично можна визначати тяжкою. Доведено, що поняття «тяжка хвороба» є оцінним. За результатами опитування, респонденти, маючи змогу обрати кілька варіантів відповідей, визначили тяжкими такі хвороби підозрюваного: крім психічних, такі, що на тривалий час позбавляють його можливості брати участь у розслідуванні, – 42,7 %; психічні, але тимчасові й виліковні – 25,7 %; як психічні,

так й інші тимчасові – 15,5 %; травми, операції – 53,3 %; хронічні захворювання в період їх загострення – 37,3 %; хронічні тяжкі, фактично невиліковні – 16,5 %. Водночас критеріїв оцінювання тяжкості хвороби ні юридична, ні медична література не містить, тому поняття не відповідає вимогам використання термінів в офіційно-діловому стилі мовлення. Допустимо лише використання терміна «хвороба», що є порушенням життєдіяльності організму, взаємозв'язку його з навколишнім середовищем, що звичайно призводить до тимчасового або постійного зниження чи втрати працездатності.

Аргументовано, що перебування підозрюваної жінки в лікувальному закладі у зв'язку з вагітністю, пологами або в післяпологовий період також є підставою прийняття рішення відповідно до пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України.

На підставі аналізу спеціальної юридичної та медичної літератури визначено, що зупиняти досудове розслідування за наявності психічного захворювання підозрюваного необґрунтовано. Якщо експертиза встановить, що підозрюваний має психічний розлад, який виключає здатність усвідомлювати свої дії та/або керувати ними, і потребує примусових заходів медичного характеру або якщо не може усвідомлювати свої дії та/або керувати ними, але примусових заходів медичного характеру не потребує, досудове розслідування слід закінчувати відповідно до глави 39 КПК України. Якщо експертиза встановить, що підозрюваний захворів на психічну хворобу, яка не позбавляє його можливості усвідомлювати свої дії та/або керувати ними, і не потребує примусових заходів медичного характеру, його суд може визнати, наприклад, обмежено осудним, відповідно до статті 20 КК України, а отже, розслідування також слід закінчувати на загальних підставах за участю адвоката. У цих випадках необхідності в заощадженні процесуальних строків досудового розслідування немає.

Доведено, що зупинення досудового розслідування можливе на підставі хронічної хвороби підозрюваного під час її загострення, коли унеможливлено на певний час проведення з ним процесуальних дій.

Обґрунтовано необхідність замість невизначеного поняття «медичний висновок» використовувати поняття «медична документація», що є письмовим доказом, який містить відомості про перебіг хвороби, лікування, остаточний діагноз і проведення лікування поза межами лікувального закладу.

У *підрозділі 2.2. «Зупинення досудового розслідування, якщо підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме»* увагу акцентовано на розбіжності смислового навантаження норм пункту 2 частини 1 статті 280 та частини 1 статті 281 КПК України в частині приводу та підстав оголошення підозрюваного в розшук, а також на тлумаченні поняття «розшук підозрюваного», запропонованого, зокрема, О.В. Захарченко та А.В. Дунаєвою, що не усуває цієї прогалини. Для кореспондування зазначених норм автор пропонує нове визначення поняття «розшук підозрюваного», згідно з яким це діяльність слідчого, прокурора, оперативних підрозділів і компетентних осіб правоохоронних органів, спрямована на встановлення місцезнаходження підозрюваного з метою притягнення до кримінальної відповідальності, якщо є підстави вважати, що підозрюваний

переховується від органів досудового розслідування та/або його місцезнаходження невідоме.

Автор аналізує підстави, за якими можна вважати, що підозрюваний переховується від слідства, у таких випадках: якщо до нього раніше було застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, і якщо запобіжний захід не обирали.

Зазначено, що норма пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України, яка передбачає наявність доказу переховування підозрюваного від слідства безпосередньо з метою ухилення від кримінальної відповідальності, є невиправданою. Невизначеною є можливість слідчого чи прокурора об'єктивно з'ясувати наміри підозрюваного щодо цього переховування, якщо немає інформації, яка це підтверджує чи спростовує, оскільки ухилення від слідства може бути й з інших причин. Доведено, що основою прийняття процесуального рішення має бути факт учинення підозрюваним злочину, а також не лише навмисне переховування від слідства, а й неможливість установити місцезнаходження підозрюваного, без наявності даних про умисел і мету.

Констатовано відсутність належного обґрунтування прийнятого рішення про оголошення розшуку підозрюваного чи зупинення досудового розслідування на практиці. Деталізовано, як слід тлумачити необхідні слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, які має здійснити слідчий, прокурор до зупинення досудового розслідування.

У *підрозділі 2.3. «Інші підстави зупинення досудового розслідування»* розглянуто норми пунктів 2^1 та 3 частини 1 статті 280 КПК України, внесено пропозиції щодо розширення підстав зупинення досудового розслідування.

Акцентовано увагу на тому, що клопотання про проведення спеціального досудового розслідування має містити інформацію про розшук підозрюваного поза межами держави, тому досудове розслідування на момент звернення до слідчого судді може бути зупинено на підставі пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України. З огляду на частину 5 статті 280 та статтю 281 Кодексу, цю процедуру можна здійснювати в межах зупиненого досудового розслідування.

Доведено, що процесуальне рішення, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України, необхідно приймати, ураховуючи процесуальні наслідки й доцільність прийняття цього рішення, зокрема, перебування підозрюваного під вартою або домашнім арештом, зупинення досудового розслідування за іншою підставою. Визначено, що моментом прийняття рішення про зупинення досудового розслідування є направлення органом досудового розслідування запиту про міжнародну правову допомогу до вповноваженого (центрального) органу України.

Порівнявши підстави зупинення досудового розслідування за КПК України та країн СНД, дисертант доходить висновку, що підстави зупинення, визначені частиною 1 статті 280 КПК України, не передбачають інших імовірних перешкод для завершення досудового розслідування з боку підозрюваного. До прикладу: вирішення питання позбавлення обвинуваченого недоторканності (імунітету), коли інша країна не видає підозрюваного у зв'язку із тим, що за її законодавством притягнення до кримінальної відповідальності не передбачено. Лише 21,8 % опитаних слідчих ОВС уважають, що підстави зупинення досудового розслідування

цілком відповідають реаліям сьогодення та не підлягають доповненню, водночас, решта вважає, що їх слід доповнити. З огляду на положення частини 1 статті 36 КПК України, запропоновано доповнити частину 1 статті 280 КПК України пунктом 4 та розроблено його редакцію.

Розділ 3 «Діяльність слідчого, прокурора після зупинення досудового розслідування» присвячений питанням проведення слідчих (розшукових) дій після зупинення досудового розслідування, відновленню досудового розслідування, а також удосконаленню досліджуваного інституту.

У *підрозділі 3.1. «Проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні після зупинення досудового розслідування»,* з огляду на положення частини 5 статті 280 КПК України, зауважено, що проведення слідчих (розшукових) дій задля встановлення місцезнаходження підозрюваного, по-перше, не є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів; по-друге, ці дії не належать до процесу доказування. Доведено, що визначення поняття слідчих (розшукових) дій, наведене в частині 1 статті 223 КПК України, регламентує лише необхідність їх проведення для отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих доказів, однак не враховує їх здійснення спеціально для розшуку підозрюваного в межах зупиненого досудового розслідування.

На підставі аналізу регламентованих КПК України слідчих (розшукових) дій сформульовано перелік слідчих (розшукових) дій, що відповідно до частини 5 статті 280 КПК України можуть бути проведені в межах зупиненого досудового розслідування.

Визначено, що такі слідчі (розшукові) дії, як пред'явлення особи для впізнання, огляд трупа, контроль за вчиненням злочину, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, не є слідчими (розшуковими) діями, спрямованими на встановлення місцезнаходження розшукуваного, а призначені для встановлення та фіксування обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Обґрунтовано необхідність виключення другого речення частини 6 статті 228 КПК України, а також акцентовано увагу на специфіці фіксування у протоколі проведення обшуку, якщо його проводять з метою встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

У *підрозділі 3.2. «Підстави та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування»* наголошено на недосконалості понятійної складової формулювання норм статті 282 КПК України в її нинішній регламентації, невідповідності її змісту частини 1 статті 280 цього Кодексу. Наведено пропозиції щодо тлумачення та належного формулювання кожної підстави відновлення досудового розслідування, а саме: коли підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, є потреба проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, слідчий суддя скасував постанову про зупинення досудового розслідування.

Акцентовано увагу на тому, що законодавець, доповнивши частину 1 статті 280 КПК України підставою зупинення досудового розслідування, визначеною пунктом 2^1, не передбачив можливість усунення цієї підстави під час

відновлення досудового розслідування. Тому, у разі якщо отримано нову інформацію щодо переховування підозрюваного поза межами України, слідчий суддя може винести повторну ухвалу, однак уже про задоволення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, тоді досудове розслідування має бути відновлено. Крім цього, ураховуючи зміст частини 3 статті 297^4 КПК України, слідчий суддя може відмовити в задоволенні клопотання й з інших причин, усунення яких також позбавляє необхідності зупиняти досудове розслідування.

Регламентування відновлення досудового розслідування в разі, якщо підстави для його зупинення перестали існувати, а також за потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, на думку автора, слід розділити в окремі пункти частини 1 статті 282 КПК України, оскільки пункт 1 цієї норми регламентує різні за своєю сутністю підстави відновлення досудового розслідування.

У *підрозділі 3.3. «Напрями вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування»* проаналізовано певну невідповідність змісту статей 280, 281 КПК України їх назвам. У цьому контексті здійснено порівняльний аналіз КПК РФ, Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Киргизстану, Казахстану, Молдови, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, що містять аналогічні недоліки.

Аргументовано недоцільність нинішньої регламентації статті 281 КПК України «Розшук підозрюваного», запропоновано назву статті змінити на «Умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування» з відповідним змістом.

На підставі здійсненого узагальнення теоретичних і практичних проблем зупинення досудового розслідування висловлено пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення зазначеного процесуального інституту й інших норм КПК України, що мають значення в цьому контексті.

Зокрема, запропоновано:

– доповнити частину 2 статті 36 КПК України пунктом 19^1) такого змісту: «*доручати органам досудового розслідування, а також оперативним підрозділам проведення заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук*»;

– доповнити частину 2 статті 40 КПК України пунктом 8^1) такого змісту: «*доручати оперативним підрозділам проведення заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук*»;

– викласти частину 1 статті 223 КПК України в такій редакції: «1. Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів, *перевірку вже отриманих доказів, а також установлення відомостей, що мають значення для виконання завдань кримінального провадження*»;

– виключити друге речення частини 6 статті 228 КПК України;

– частину 1 статті 278 КПК України викласти в такій редакції: «Письмове повідомлення про підозру *вручають безпосередньо особі, стосовно якої є дані щодо вчинення нею злочину, у* день його складення слідчий або прокурор, а *в разі* неможливості вручення – *не пізніше ніж протягом 24 годин з моменту явки чи приводу цієї особи до слідчого або прокурора*»;

– главу 23 КПК України «Зупинення досудового розслідування» викласти в такій редакції:

«**Стаття 280.** *Підстави зупинення досудового розслідування*

1. Досудове розслідування може бути зупинено *щодо підозрюваного* в разі, якщо:

1) *хвороба підозрюваного, що підтверджена медичними документами, тимчасово перешкоджає його участі у кримінальному провадженні;*

2) підозрюваний переховується від органів слідства *та/або його* місцезнаходження невідоме*;*

2^{1}) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

3) *направлено запит про отримання міжнародної правової допомоги;*

4) виключні обставини перешкоджають закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше доцільне об'єктивне процесуальне рішення.

Стаття 281. *Умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування*

1. Досудове розслідування зупиняють умотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням із прокурором.

2. До зупинення досудового розслідування слідчий, прокурор зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе.

3. Про оголошення розшуку підозрюваного може бути винесено окрему постанову, якщо досудове розслідування не зупиняють, або зазначають у постанові про зупинення досудового розслідування.

4. Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування та зупинити його стосовно окремих підозрюваних.

5. Право зупинити досудове розслідування за пунктом 4 частини 1 статті 280 має лише прокурор.

6. Відомості про прийняте процесуальне рішення вносять до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

7. Копію, дублікат постанови про зупинення досудового розслідування вручають стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, за підписом цієї особи не пізніше ніж наступного дня після її винесення прокурором або отримання погодженої постанови від прокурора слідчим. У разі неможливості вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

8. Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій є недопустимим, окрім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Стаття 282. Відновлення досудового розслідування

1. Зупинене досудове розслідування відновлюють постановою слідчого, прокурора *в разі:*

1) якщо підстав для його зупинення вже не існує (підозрюваний видужав *та/або стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні; установлено його місцезнаходження та/або його затримано; задоволено клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;*

компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу; усунуто виключні обставини, що перешкоджали завершенню розслідування);

2) потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій;

3) скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.

2. Копію, *дублікат* постанови про відновлення досудового розслідування надсилають стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, *у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.*

3. Відомості про відновлення досудового розслідування вносить слідчий, прокурор до Єдиного реєстру досудових розслідувань».

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової задачі, що полягає в комплексному дослідженні проблемних питань інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. На підставі визначальних положень дослідження сформульовано низку висновків.

1. Аналіз історичних джерел кримінального процесуального законодавства свідчить, що поняття «зупинення» (на той час – попереднього слідства) уперше з'являється у Статуті кримінального судочинства 1864 року. Однак появі зазначеного поняття передувало «відкладення судового розгляду справи» (як кримінальної, так і цивільної). Унаслідок постійних змін кримінального процесуального законодавства зупиняти провадження дозволяли то слідчому, то суду чи прокуророві, підстави зупинення розслідування то звужували, то знову розширювали. Не було передбачено чіткої регламентації підстав відновлення розслідування. Лише з прийняттям КПК 1960 року норми зупинення досудового розслідування набули самостійності, ставши на шлях прогресивного розвитку, що триває й нині.

Норми, які регламентують зупинення досудового розслідування, потребують деталізації та гармонізації з іншими нормами процесуального закону, з огляду на практику досудового розслідування.

2. Змістом інституту зупинення досудового розслідування є те, що в разі виникнення підстав, передбачених законом, слідчий або прокурор мають зробити вимушену тимчасову перерву в розслідуванні до того часу, поки обставини, що перешкоджають закінченню досудового розслідування, не буде усунено або не постане необхідність у провадженні процесуальних або слідчих (розшукових) дій.

Аналіз підстав зупинення досудового розслідування за КПК України та КПК РФ, Киргизстану, Вірменії, Білорусі, Казахстану Таджикистану, Молдови, Узбекистану, Азербайджану свідчить, що в них є схожі за своїм змістом підстави зупинення і такі, що КПК України не були ніколи передбачені, а також ті, які за законодавством України є недопустимими. Водночас проблемні питання, наявні в КПК України, не містять вирішення в законодавстві країн СНД.

3. Відповідно до тлумачення терміна «умови», убачається, що за КПК України умови зупинення досудового розслідування слід розуміти як виконання слідчим або прокурором низки певних процесуальних дій для законного прийняття рішення про таке зупинення. Ці умови слід поділяти на загальні й окремі.

Головною загальною умовою є повідомлення особі про підозру або складення стосовно неї цього повідомлення. Вручати повідомлення слід виключно в руки підозрюваному, оскільки вручення його у спосіб для вручення повідомлень порушує права не лише підозрюваного, а й іншої, сторонньої, особи, якій це повідомлення вручають. Причому за цих обставин реального повідомлення особі (яка вчинила злочин) про підозру не здійснюють.

4. Поняття «тяжка хвороба» є оцінним і не відповідає вимогам використання термінів в офіційно-діловому стилі мовлення. Слово «тяжка» в зазначеному словосполученні не несе жодного смислового навантаження, є зайвим, тому в пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України слід використовувати чітко визначений термін «хвороба».

Зупинення досудового розслідування за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України в разі наявності психічного захворювання підозрюваного є необґрунтованим. Приймати процесуальне рішення відповідно до зазначеної норми слід на підставі соматичної хвороби.

У пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України вжито поняття «медичний висновок», однак медичного документа з такою назвою (формою) немає в документації, що використовують у закладах охорони здоров'я. У зв'язку із цим, у зазначеній нормі слід використовувати поняття «медична документація», що є письмовим доказом, який містить відомості про перебіг хвороби, лікування, остаточний діагноз і проведення лікування поза межами лікувального закладу.

5. Поняття «розшук підозрюваного» слід розуміти як діяльність слідчого, прокурора, оперативних підрозділів і компетентних осіб правоохоронних органів, спрямовану на встановлення місцезнаходження підозрюваного з метою притягнення до кримінальної відповідальності, якщо є підстави вважати, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та/або його місцезнаходження невідоме.

У зв'язку із цим, оголошення розшуку підозрюваного й зупинення досудового розслідування слід здійснювати на взаємозумовлених засадах. Прийняття процесуального рішення відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280, частини 1 статті 281 КПК України можливе в разі встановлення факту вчинення злочину підозрюваним і неможливості встановити його місцезнаходження, без наявності інформації про його навмисне переховування від слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

6. Слідчий та прокурор можуть підготувати й подати клопотання до слідчого судді, відповідно до статті 297^2 КПК України, у межах зупиненого досудового розслідування без його відновлення.

Процесуальні дії, передбачені статтею 542 КПК України, здійснюють у межах міжнародної правової допомоги, до якої належать процесуальні дії, не лише спрямовані на виявлення й отримання доказів у кримінальному провадженні, а й іншого характеру.

7. Слідчими (розшуковими) діями, що можуть бути проведені в межах зупиненого досудового розслідування та спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, можуть бути: допит, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; пред'явлення особи для впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису, голосом; пред'явлення трупа для впізнання; пред'явлення речей для впізнання; обшук; огляд (місцевості, приміщень, речей, документів), огляд трупа, пов'язаного з ексгумацією; освідування особи (у виняткових випадках); слідчий експеримент; проведення певних видів експертиз.

Негласними слідчими (розшуковими) діями за цих обставин можуть бути: усі негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з втручанням у приватне спілкування; інші види негласних слідчих (розшукових) дій (обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця).

8. Відновлення досудового розслідування слід здійснювати на підставі винесеної слідчим, прокурором окремої постанови про відновлення досудового розслідування, якщо: підозрюваний видужав та/або стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні, установлено місцезнаходження та/або його затримано; задоволено клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу; усунуто виключні обставини, що перешкоджали завершенню розслідування; є потреба у проведенні слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, а також у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.

9. Для вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування, розширення підстав зупинення, усунення норм статей, що необґрунтовано дублюють одна одну, узгодження змісту статей з їх назвами, використання відповідної термінології та понятійного апарату, гармонізації з іншими положеннями КПК України запропоновано зміни й доповнення до частини 2 статті 36, частини 2 статті 40, частини 1 статті 223, частини 6 статті 228, частини 1 статті 278, статей 280–282 глави 23 КПК України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Расчотнов Є.В. Історичні аспекти становлення та розвитку інституту зупинення досудового розслідування / Є.В. Расчотнов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 12. – С. 175–182.

2. Расчетнов Е.В. Сравнительная характеристика института приостановления досудебного расследования по КПК Украины и ряда зарубежных стран / Е.В. Расчетнов // Право и политика. – 2013. – Спец. вып. – С. 134–137.

3. Расчотнов Є.В. Поняття «тяжка хвороба» як підстава зупинення досудового розслідування / Є.В. Расчотнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. (Серія «Юридичні науки»). – 2014. – Вип. 2. – Т. 4. – С. 150–154.

4. Расчотнов Є.В. Оголошення розшуку підозрюваного як підстава зупинення досудового розслідування [Електронний ресурс] / Є.В. Расчотнов // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 5. – С. 133–136. – Режим доступу : http://www.lsej.org.ua/5_2014/37.pdf.

5. Расчотнов Є.В. Відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні / Є.В. Расчотнов // Юридична наука. – 2015. – № 4. – С. 138–143.

6. Расчотнов Є.В. Підстави зупинення досудового розслідування і оголошення підозрюваного у розшук / Є.В. Расчотнов // Досудове розслідування у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи : тези наук. доп. та повідомл. круглого столу, (Київ, 26 груд. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 121–124.

7. Расчотнов Є.В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні України / Є.В. Расчотнов // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 5 липня 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 48–50.

8. Расчотнов Є.В. Зупинення досудового розслідування за наявної необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва / Є.В. Расчотнов // Актуальні питання кодифікації законодавства України : тези наук. доп. та повідомл. круглого столу, [Київ, 4 черв. 2013 р.] – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2013. – Вип. 5. – С. 151–154.

9. Расчотнов Є.В. Щодо поняття «тяжка хвороба» як підстава зупинення досудового розслідування / Є.В. Расчотнов // Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук 2014 : тези наук. доп. і повідомл. на круглих столах, (Київ, 23–27 січ. 2014 р.). – К. : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2014. – С. 101–104.

10. Расчотнов Є.В. Щодо вдосконалення редакції ч. 1 ст. 280 КПК України / Є.В. Расчотнов // Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти : матеріали V Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., (Київ, 10 груд. 2014 р.) / [редкол. : В.В. Чернєй, С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 69–71.

АНОТАЦІЯ

Расчотнов Є.В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2016.

Дисертація містить комплекс важливих питань теоретичного і практичного характеру щодо підстав, умов, процесуального порядку зупинення та відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

У роботі проаналізовано процес виникнення та розвитку інституту зупинення досудового розслідування. Висвітлено проблемні аспекти понятійного апарату, змісту та кореспондування приписів інституту з іншими нормами й законами.

Акцентовано увагу на необґрунтованості зупинення досудового розслідування на підставі психічної хвороби підозрюваного; запропоновано перелік слідчих (розшукових) дій, які можна здійснювати в межах зупинення досудового розслідування, а також виключення окремої статті, що регламентує розшук підозрюваного.

На підставі аналізу законодавства України і країн СНД, міжнародно-правових актів, юридичної та іншої спеціалізованої літератури, узагальнення даних анкетування слідчих ОВС України запропоновано нову редакцію глави 23 КПК України, а також надано пропозиції щодо вдосконалення інших норм закону в контексті предмета дослідження.

Ключові слова: зупинення та відновлення досудового розслідування, тяжка хвороба, психічне захворювання, розшук, підозрюваний, міжнародно-правова допомога, відмова в задоволенні клопотання, слідчі (розшукові) дії, слідчий, прокурор.

АННОТАЦИЯ

Расчетнов Е.В. Приостановление досудебного расследования в уголовном производстве. – *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2016.

Диссертация является комплексным научным исследованием, в котором выявлены и представлены теоретические и практические проблемы приостановления и возобновления досудебного расследования. На основе анализа этих проблем сформулированы и обоснованы выводы, позволяющие усовершенствовать институт приостановления досудебного расследования в уголовном производстве, а также иные нормы УПК Украины в контексте предмета исследования.

В работе освещён исторический аспект становления и развития института приостановления досудебного расследования. С этой целью проанализированы исторические правовые документы, начиная с X века. Однако исторический аспект исследуемого института раскрывается лишь в нормах Новгородской судной грамоты 1471 года, Судебника великого князя Ивана IV 1550 года, Соборного уложения 1649 года, Устава уголовного судопроизводства 1864 года, Инструкций для народных следователей 1919-го и 1921 годов, УПК 1922, 1927, 1960 годов.

Сформулировано определение содержания института приостановления досудебного расследования. На основе специальной юридической литературы подчёркивается самостоятельность исследуемого института. Проведён сравнительный анализ оснований приостановления досудебного расследования по статье 206 УПК 1960 года и статье 280 действующего УПК Украины, а также УПК иных государств, который дал возможность определить направление усовершенствования данных оснований. Обосновывается формулировка нового определения понятия «приостановление досудебного расследования», которое

наиболее полно отражает все процессуальные действия и последствия принятия такого решения.

Приведены аргументы, что условия приостановления досудебного расследования следует рассматривать как общие и отдельные. Сформулирован перечень данных условий. Акцентируется внимание, что уведомление лицу о подозрении как главное общее условие приостановления следует вручать лично в руки подозреваемому, с целью ненарушения прав как самого подозреваемого, так и иных лиц.

На основе анализа понятия «тяжкая болезнь» аргументируется необходимость применения в законе лишь термина «болезнь». Охарактеризованы условия, при которых болезнь подозреваемого влияет на ход расследования. Приводятся доводы, что приостановление досудебного расследования в связи с психическим заболеванием подозреваемого является необоснованным, что нормы пункта 1 части 1 статьи 280 УПК Украины следует применять на основании соматического заболевания подозреваемого.

Подчёркивается необходимость гармонизации норм, регламентирующих основания объявления лица в розыск и приостановление в этой связи досудебного расследования, предлагается новое определение понятия «розыск подозреваемого». Опровергается необходимость регламентации нормой пункта 2 части 1 статьи 280 УПК Украины единой цели сокрытия подозреваемого от следствия как уклонение от уголовной ответственности, т.к. цели могут быть иные, а это влияет на законность принятия процессуального решения следователем или прокурором.

Раскрываются условия приостановления досудебного расследования на основании пункта 2^1 части 1 статьи 280 УПК Украины, а также гармонизации данной нормы с пунктом 2 части 1 статьи 280, части 5 статьи 280 и статьи 281 этого Кодекса.

С учётом анализа международно-правовых актов определены процессуальные действия, которые могут служить основанием для приостановления досудебного расследования на основании пункта 3 части 1 статьи 280 УПК Украины. Полагаясь на мнение работников следственных органов о необходимости дополнения оснований к приостановлению досудебного расследования, а также ряд обстоятельств, не предусмотренных УПК Украины, которые могут препятствовать завершению расследования, автор впервые предлагает дополнить часть 1 статьи 280 УПК Украины положением о том, что досудебное расследование может приостановить прокурор при невозможности принять иное целесообразное объективное решение.

В диссертации впервые представлен перечень следственных (розыскных) действий, которые могут быть проведены в рамках приостановленного досудебного расследования, направленных на розыск подозреваемого. Впервые внесены предложения о дополнении статьи 280 УПК Украины нормой, регламентирующей возобновление досудебного расследования, приостановленного на основании пункта 2^1 части 1 статьи 280 этого Кодекса. Обосновывается необходимость исключения отдельной статьи 281 КПК Украины, регламентирующей розыск подозреваемого, а также иное редакционное изложение оснований возобновления досудебного расследования.

Предложена новая редакция главы 23 УПК Украины «Приостановление досудебного расследования».

Ключевые слова: приостановление и возобновление досудебного расследования, тяжкая болезнь, психическое заболевание, розыск, подозреваемый, международно-правовая помощь, отказ в удовлетворении ходатайства, следственные (розыскные) действия, следователь, прокурор.

SUMMARY

Ie. V. Raschotnov. Discontinuation of pre-trial investigation in a criminal proceeding. – *Manuscript.*

Candidate's of juridical sciences thesis in specialty 12.00.09 – criminal process and criminal investigation; forensic inquiry; operational-investigative activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2016.

The thesis contains a set of critical theoretical and practical issues concerning rationale, conditions, procedural order of discontinuation and resuming of pre-trial investigation in a criminal proceeding.

The paper analyzes genesis and evolution of the institution of discontinuation of pre-trial investigation. We have highlighted challenges of the conceptual framework, nature of the subject matter and correspondence of provisions of the institution to other norms and laws. The thesis emphasizes the baselessness of discontinuation of pre-trial investigation on grounds of mental disorder of a presumptive criminal, proposes a list of investigative (search) activities that may be performed within the ambit of a discontinued pre-trial investigation and suggests exclusion of a separate article that governs detection of a presumptive criminal.

Based on the analysis of applicable laws of Ukraine and CIS states, international legislation, legal and other specialized literature, generalization of questionnaire data of crime investigators employed by the Internal Affairs Agencies of Ukraine, we propose new edition of article 23 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine and tender offers as to improvement of other norms of law within the framework of the research subject.

Key words: discontinuation and resuming of pre-trial investigation, serious disease, mental disorder, detection, presumptive criminal, intercourt assistance, refusal to satisfy petition, investigative (search) activities, investigator, prosecutor.